

УДК 378.147

DOI

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Л. А. Гай, Ю. В. Сухін, В. Ф. Венгер, Сайед Муксен, В. В. Сердюк

Одеський національний медичний університет

MODERN METHODS OF TEACHING OF MEDICAL DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATION

L. A. Hai, Yu. V. Sukhin, V. F. Wenher, Saied Muksen, V. V. Serdyuk

Odesa National Medical University

У даній статті докладно розглянуто сучасні методи викладання медичних дисциплін у вищій школі. Наведено сучасні високоефективні підходи до проведення лекцій, з впровадженням елементів дискусій. Детально висвітлено структуру методів “питання-відповідь” і “кейс-стаді”, їх використання при проведенні практичних занять, що сприяють появі професійної компетентності студентів і значно підвищують ефективність сприйняття студентами академічного матеріалу.

Modern methods of teaching medical disciplines in higher education. The article adduces modern methods of medical disciplines to teach high society in school. For example modern, highly effective approaches for conducting lectures, with Introduction discuss elements. Detailed and isolated structure and methods “question-answer” and “case study” to use them during the workshops, contributing to the emergence of professional competence of students, and significantly improve the efficiency of the perception of the students of the academic material.

Вступ. Соціально-економічні перетворення в нашій державі зрушують прискорення реформ у сфері освіти, вдосталь активно змінюється відношення суспільства до місця і ролі освіти в житті кожного громадянина України. Постійно з’являються сучасні вимоги до якості освіти: вмотивованість студентів, активний ріст розумових здібностей, отримання можливостей оперувати матеріалом, а також заохочення до оволодіння новими професійними навиками.

Формування медичної культури нації є обґрунтованим у сучасній державі. Виховання сучасних спеціалістів неодмінно враховує наявність в останніх професійних навичок та вмінь, що дозволяють ефективно діяти у складних умовах, швидко приймати рішення за відсутності достатньої інформації, бути комунікабельним, ініціативним і наполегливим, вміти відстоювати власні позиції, одночасно прислухаючись до інших [4].

Сучасні форми та методи навчання дозволяють навчити студентів ефективно та продуктивно мислити і своєчасно приймати, відповідно, правильні рішення.

Необхідність застосування сучасних методів для організації навчальної діяльності висвітлені в роботах К. О. Баханова [3], М. В. Кларіна [5].

Методи залучення сучасних інтерактивних технологій у педагогіці наведені О. І. Пометун [5].

Найбільш популярними у сучасній вітчизняній дидактиці є праці А. М. Алексюка та В. О. Онищука. Проте і зараз питанням практичного використання сучасних інтерактивних методів під час викладання медичних дисциплін приділено не зовсім достатньо уваги.

В основу мети статті покладено зрозуміле обґрунтування застосування сучасних методів викладання у професійній підготовці студентів медичних вузів.

Основна частина. Зміна та модернізація системи вищої освіти конче потребує впровадження сучасного викладання предметів, а також залучення новітніх інтерактивних методик викладання матеріалу, поширення форм та методів навчального процесу, що, звісно, повинно привести до якісної зміни педагогічного процесу.

На наш погляд, залучення до педагогічного арсеналу викладачів ефективних методів навчання повинно забезпечити високоякісну підготовку майбутніх медиків. Не викликає сумнівів необхідність використання сучасних освітніх методик, із використанням комп’ютерних технологій. На наш погляд, досвід світової та національної систем вищої

© Л. А. Гай, Ю. В. Сухін, В. Ф. Венгер та ін.

освіти доводить необхідність застосування новітніх інтерактивних методик навчання.

Безперечно сприяє впровадженню у дидактичний процес технології особистісно-орієнтованого навчання використання методів заохочення студентів до навчально-пізнавальної діяльності, що, у свою чергу, забезпечує особисту спрямованість навчання.

З цього приводу актуальним виглядає твердження К. О. Баханова, що інтерактивним є навчання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності студентів за допомогою організації спілкування між собою, студентів з викладачем, між групами, що спрямоване на розв'язання спільної навчальної проблеми [3]. У свою чергу, М. В. Кларін визначає інтерактивне навчання як переклад англомовного терміна “interactive learning”, який означає навчання (стихійне або спеціально організоване), основане на взаємодії, та навчання, побудоване на взаємодії [4]. Дуже вдало з цього приводу додає відомий методист та прихильник застосування інтерактивних технологій навчання в Україні О. Пометун, який підкреслює, що суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної активної взаємодії тих, хто навчається, – це співнавчання, взаємонавчання [5].

Основою сучасної інтерактивної підготовки є такі принципи:

а) безпосередньої участі кожного учасника занять, що зобов'язує викладача зробити кожного з них активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;

б) взаємного інформаційного, духовного збагачення: навчальний процес необхідно організувати таким чином, щоб його учасники мали змогу обмінятися життєвим досвідом та отриманою інформацією;

в) особисто зорієнтованого навчання [7].

Також коли мова заходить про сутність інтерактивного навчання, то конче важливо зрозуміти, що ефективний навчальний процес може відбутися тільки за умови поступової, активної взаємодії студента і викладача, які є рівнозначними суб'єктами процесу та мають спільну ідею щодо їхніх знань та вмінь. Відповідно, налагодження сучасного інтерактивного навчання передбачає моделювання прикладів та спільне вирішення відповідної ситуації.

Компетентність студентів, яку формує інтерактивне навчання, розширює межі пізнавальних можливостей, сприяє аналізу та застосуванню отриманої у процесі навчання інформації, і неабияк

сприяє накопичуванню навичок у майбутній професійній медичній діяльності. З'являється глибока внутрішня мотивація, студенти починають ухвалювати важливі рішення та залюбки розвивають свої професійні медичні вміння.

Сучасне інтерактивне навчання є нічим іншим ніж застосування спілкування студентів, що створюється на практичному занятті й існує як реальність, у якій вони знаходять для себе частину досвіду, який необхідно засвоїти. У навчанні студент є повноправним учасником процесу і його досвід не менш важливий, ніж досвід викладача, який не дає готових знань, а спонукає до самостійного пошуку. У такій співпраці забезпечуються можливості взаємин студентів та викладачів на рівні партнерства, співдружності. Викладач має можливість виявити і розвинути свої здібності – він виступає як організатор, консультант тощо. При цьому досвід того, хто навчається, є центральним джерелом навчального пізнання [2].

Сильні сторони інтерактивних методів навчання. По перше, підвищення “ККД” процесу засвоєння інформації. За даними американських вчених, під час лекції студент засвоює лише 5 % матеріалу, під час читання – 10 %, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20 %, демонстрації – 30 %, у ході дискусії – 50 %, під час практики – 75 %, а коли студент навчає інших чи відразу застосовує знання – 90 %. Як бачимо, відносно пасивні методи навчання (коли студент лише засвоює та відтворює інформацію) мають у 5–10 разів нижчу ефективність, ніж інтерактивні.

За умови застосування інтерактивного методу студент відчуває себе не об'єктом процесу навчання, а суб'єктом набуття знань, це безперечно зумовлює внутрішню мотивацію, що сприяє його ефективності. Завдяки ефекту оригінальності та новизни інтерактивних методів, при правильній їх організації, зростає зацікавленість студентів процесом навчання.

Сучасний педагогічний процес вищої школи застосовує різноманітні методи організації навчання, виховання та розкриття студентів як особистостей. Та безперечно основною і необхідною формою навчання є лекції. Деяка частина прихильників традиційної дидактики вбачає її переваги, водночас їхні опоненти стверджують, що час змінився і слід усвідомити, що лекція як аудиторна форма спілкування зі студентами є найменш ефективною серед інших форм навчання у вищій школі. У ході проведення лекції активність сприйняття інформації

студентами знижується – за відсутності технічних засобів навчання під час лекції задіяні лише слухові аналізатори, лекція примушує того, хто навчається, залишатися на позиції об'єкта педагогічного процесу, а одночасне спілкування з достатньо великою аудиторією обмежує викладачеві можливість здійснювати диференційований підхід і робити лекцію однаково цікавою і корисною і для відмінника, і для більш слабшого студента.

Однак відмова від лекцій як форми навчання знижує науковий рівень підготовки, та не приводить до системності роботи. Ці недоліки значною мірою можуть бути подолані раціональною побудовою матеріалу. Завдяки цьому є дуже важливо знайти підходи, які підвищують ефективність лекцій. Такими методами організації лекційного процесу можуть стати короткі інтерактивні включення в лекційний процес, за допомогою яких студенти зможуть проявити різні види активності [6]. На нашу думку, основними методами, що підвищують ефективність лекцій, є дискусії. Із власного досвіду можна зазначити, що надзвичайно вдало під час проведення лекційних занять використовується метод “мозкового штурму”. Особливо під час вивчення нових понять і категорій. Студентам пропонується навести будь-які асоціації, що виникають у зв'язку з цим поняттям. Асоціативні образи записуються на дошці, після чого аналізуються, систематизуються, при необхідності коригуються й оформлюються у визначення тієї чи іншої категорії [5].

Визначивши мету запровадження на занятті дискусії та організовуючи під час лекції дискусію, викладач повинен заздалегідь визначити місце дискусії у структурі лекції і її тривалість, підібрати питання, та спланувати підсумкове узагальнення таким чином, щоб воно набуло смислу перекидного містка до подальшого викладання необхідної інформації.

Великі сподівання ми покладаємо на використання інтерактивних методів під час семінарських занять. Протягом традиційного семінару студент, інколи, відповідає на підготовлене питання, заглядаючи до зошита. Більшість студентів у цей час або готується до наступного питання, або зовсім не приділяє уваги цьому питанню. Ефективність семінару знижується – опитати вдається не більше половини студентів, ще декілька з них можуть доповнити відповідаючого. Так чи інакше це приводить до пасивності основної частини академічної групи.

На наш погляд, одним із різновидів інтерактивного семінару може бути семінар “запитання-відповідь”.

Викладач ставить питання не репродуктивного характеру, формулюючи їх таким чином, щоб студенти не мали змоги надати відповідь, користуючись цитатами з конспекту або підручника [7].

Застосування ж бесіди на лекції дозволяє зняти монотонність навчання, активізує мислення, підвищує інтерес до навчання. Викладач звертається безпосередньо до когось із студентів або до всієї аудиторії. Значні можливості для проведення бесіди має використання так званої “лекції з пропусками”. На першому етапі студенти знайомляться з опорним конспектом лекції, умовними позначеннями та завданнями, що пропонуються для самостійного виконання. На лекції викладач організовує активне обговорення студентами питань, надає їм можливість виступити з доповненнями. Студенти роблять необхідні примітки в опорному конспекті, отримують відповідь від викладача на питання, які виникли у процесі підготовки до лекції [7].

Достатньо ефективним при викладанні медичних дисциплін є застосування методу “Case Studies”. Враховуючи, що методика вперше була розроблена на початку ХХ ст. в Гарвардській школі бізнесу, її називають також гарвардським методом. У період з 1909 по 1919 рік навчання там відбувалося за схемою, коли учнів-практиків просили викласти конкретну ситуацію чи проблему, а потім дати її аналіз і відповідні рекомендації. У 1920 році (після видання збірника кейсів деканом Діном Донхменом) був здійснений перехід усієї системи навчання менеджменту в Гарвардській школі на методику “Case Studies” [5]. Доволі ефективно у різних закладах використовується цей досвід і до сьогодні.

В провідних школах Західної Європи кейси в процесі навчання стали активно використовуватися тільки у 60-ті роки. В Англії, наприклад, провідними центрами в цій галузі є Лондонська та Манчестерська школи, Креєндфілдський університет. В Україні методика “Case Studies” за тими освітніми стандартами та традиціями, що прийняті в США, стала впроваджуватися тільки останніми роками. Слід відмітити, що практика використання даного методу в Україні, на відміну від зарубіжних країн, ще не дуже поширена [6].

На наш погляд, метод конкретних ситуацій – МКС, або ситуаційне навчання – являє собою дуже ефективну методику навчання, яка передбачає використання конкретних ситуацій (випадків із практики) з певного розділу чи теми навчального курсу для сумісного розбору, обговорення та прийняття рішення, також застосовується мозковий

штурм у межах малої групи і публічний виступ з презентацією та захистом висунутого рішення.

Виділяють такі основні етапи “Case Studies”, як: вступне слово викладача; формування мікрогруп; робота в складі малої групи; презентація спікерами вироблених рішень; запитання до спікерів; загальна дискусія; заключне слово викладача; підведення підсумків.

Цей метод ставить за мету максимально залучити кожного студента до процесу аналізу ситуації і прийняття рішень. Група поділяється на таке число мікрогруп, щоб вони склалися до 5 осіб. На головуючому лежить відповідальність за організацію роботи групи, розподіл питань між учасниками і за прийняті рішення. Робота завершується короткою доповіддю про результати.

Робота організовується таким чином.

Невеличка група виконує різні теми з одного розділу протягом усього заняття або групи одночасно працюють над одним і тим же розділом, конкурую-

чи між собою. Таким чином, використання у вищій освіті методу “Case Studies” розвиває у студента такі якості, як ініціативність, готовність до дії в різних умовах та вміння гнучко реагувати на них – все це є необхідним не лише майбутньому медику, але й пересічному громадянину [1].

Висновки. На наш погляд, широке залучення до педагогічного процесу сучасних методів навчання у вищій школі, таких, як інтерактивні методи навчання, є безперечно суттєвим кроком до якісних змін, які безпосередньо приведуть до отримання якомога кращих результатів навчального процесу.

Однак ми повинні і надалі йти шляхом розробки та залучення сучасних методів викладання матеріалу, спроможних ефективно сприяти досягненню якісно кращих результатів навчальної діяльності, завдяки активному співробітництву викладача та студента, що неодмінно надасть можливість професійного становлення молоді у різноманітних галузях медицини.

Список літератури

1. Abell Derek. What Makes a Good Case? / Abell Derek // *Escho Autumn/ Fall*. – 1997. – № 17. – С. 4–7.
2. Баханов К. О. Інтерактивне навчання / К. О. Баханов // *Історія в школах України*. – 2008. – № 2. – С. 31–36.
3. Луцик І. Г. Використання інтерактивних методів як засіб створення інтенсивного освітнього середовища / І. Г. Луцик // *Нові технології навчання*. – 2007. – № 46. – С. 59–63.
4. Павленко О. О. Елементи використання методу Case Studies в навчальному процесі вузу / О. О. Павленко //

Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. Вип. 3. – К. : НПУ, 1999. – С. 271–279.

5. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К. : СПД Кулінічев Б. М., 2007. – 144 с.

6. Рейнгольд Л. В. За межами CASE - технологій / Л. В. Рейнгольд // *Комп'ютер*. – 2000. – № 13. – С. 12–14.

7. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. / О. І. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.

Отримано 17.02.16